

V. KAPITOLA

CHRISTOPHER LASCH: NARCISTICKÁ KULTURA

Lashova diagnóza západní kultury druhé poloviny 20. století jako fundamentálně narcistní v podstatě **navazuje na základní Freudův předpoklad, že**

KULTURA ČI CIVILIZACE MÁ SCHOPNOST ZÁSADNÍM ZPŮSOBEM FORMOVAT LIDSKOU PSYCHIKU.

Jinými slovy **proměněné sociální podmínky, změna „kulturního osvětlení“ ovlivňuje adaptaci individuální psyché.**

Narcismus je psychickou formací, která nastupuje **na místo hysterie a obsedantní neurózy**. Tento trend je pozorovatelný od 40. let, kdy se objevuje nová symptomatologie nepodobná klasickým neurózám. V posledních 25 letech se objevují tzv. „**hraniční pacienti**“, kteří vykazují difúzní neuspokojení. Netrpí tedy problémy plynoucími z:

- **potlačení sexuální energie,**
- **ani hysterickou paralýzou orgánů,**
- **ani nutkavým jednáním.**

Výsledkem již není klasická neuróza, kde jsou infantilní impulzy potlačeny. Tito pacienti trpí intenzivními **pocitů prázdnosti a hlubokou poruchou sebepojetí**. Stížnosti mají povahu **vágních nepříjemných životních neuspokojení, existence je vnímána jako nesmyslná, bezcílná, prázdná, depresivní.**

I. PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ NARCISMUS

Lashovo označení moderní kultury jako narcistní vychází původního Freudova rozlišení mezi **primárním a sekundárním narcismem**.

Narcismus je původně pojem z oblasti sexuologie: charakterizuje osobu, která sama sebe pojímá jako sexuální objekt.

Podle Freuda narcismus znamená obsazení sebe sama libidem.

1/ **primární narcismus:** libido je orientováno autoeroticky. Tato dokonalá odloučenost se vrací ve spánku. **Není rozlišen objekt a subjekt libida.** Ipsace soustředěná na tělesné prožitky. Narcismus představuje zcela normální vývojové období, které zprostředkuje cestu mezi čistým erotismem a láskou k objektu.

2/ **sekundární narcismus:** předpokládá **přeložení sebe sama do funkce objektu**

Sekundární narcismus se projevuje v ipsaci soustředěním na vlastní tělo či osobu, která je pro narcistu vzrušujícím objektem. Prvotně nachází kojenec objekt libida na svém těle. Matčin prs. Postupně hledá libido mimo něj. Libido se však může obracet ke kvalitám subjektu. Tak se objektové libido stává znovu libidem subjektivním - narcistním. Příkladem narcistického umístění libida je autoerotismus. Pohyb libida k objektu ilustruje Freud na pohybu **améby**. Vyrstkuje pseudopodie nebo se může choulit v koncentrovaný chuchvalec – stažení libida k Já.

Musíme ale rozlišovat:

EGOISMUS vs. NARCISMUS

Narcismus je libidinozním doplňkem egoismu.

1/ v prvním případě jsou ve hře **jáské pudy**, které slouží sebezachování individua jako celku

2/ v druhém jde o **libido**, které slibuje rozkoš, ale individuu jako psychobiologické jednotce sloužit nemusí.

Silně egoistický jedinec může současně zachovávat silná obsazení objektu.

Egoismus není totožný s opakem objektového libida (hypochondrii, ale i schizofrenici naopak stahující libido do Já v situacích kompenzace).

Freud ostře odděluje jáské pudy a libido. Jáské pudy chrání Já před poškozením a nejsou ve sporu s principem libosti. Já je

připraveno libido vyslat nebo stáhnout, aby se chránilo před nelibým pocitem.

Pud sebezáchovy - je tak vlastně výchozím a normálním stavem.

Neuróza tedy není výsledkem konfliktu mezi jáskými a sexuálními pudy, ale je výsledkem konfliktu mezi obsazováním objektu a obsazováním Já čili je konfliktem na téže půdě.

Jde o spor sexuality mířící k sobě a sexuality mířící k objektu.
Část původně jednotné narcistní sexuality se vydělila a míří ven k objektu.

Toto rozdělení je zdrojem napětí. Původně protikladné síly sebezáchovy jsou sjednoceny v kategorii libida.

Libido jako jednotná pudová síla.

II. NARCISMUS JAKO SOCIOKULTURNÍ FENOMÉN

Narcismus je psychický stav potenciálně dostupný v každé společnosti, ale jeho vývoj je posilován určitými kulturními formacemi.

Zvláště je posílen rozvojem **tzv. intimní společnosti**, ve které jsou osobní intimní vztahy klíčovým životním cílem. Celý proces posiluje **postupující sekularizace a kapitalistický výrobní způsob**.

NARCISTNÍ CHARAKTER PŘEDSTAVUJE PRODUKT MASOVÉ SPOLEČNOSTI V JEJÍ POZDĚ-MODERNÍ FÁZI

O narcismu je tak možné mluvit jako o kulturním fenoménu, pro který jsou charakteristické rysy některé znaky typické pro americkou kulturu:

A/ úspěch, moc, sláva, obdiv, výkon

B/ extrémní orientace na filosofii individualismu, "žití pro sebe", pro úspěch, pro slávu

C/ žití ve světě narcistických ideí, fantazií, iluzí, v iluzích o neomezené moci, konzumaci, gratifikaci.

V pozadí je ale oslabení základní důvěry v sebe, oslabení loajality, zpovrchnění vztahů, devalvace vzájemnosti.

Pojem **NARCISTICKÁ SPOLEČNOST** označuje situaci, kdy se lidé chovají jako by byli pozorováni, jako by byli v centru pozornosti reálného nebo imaginárního publika.

PRO NARCISTNÍ OSOBNOST JE SVÉT ZRCADLO.

Podle Lasche zachycuje označení narcismus jisté **osobnostní charakteristiky velkého množství lidí na západě.**

Uvádí následující katalog narcistních charakteristik:

- 1/ **život v přítomnosti**, neschopnost žít v minulosti ani v budoucnosti
- 2/ **závislost na druhých** kombinovaná se strachem z takové závislosti
- 3/ **uctívání celebrit**
- 4/ **vnitřní prázdnota**
- 5/ pseudo vhled akcentující **zájem o osobní psychoterapii všech druhů**
- 6/ **nervózní, sebe-destruktivní humor**
- 7/ tvrdě **soutěživý**, ale **obávající se kompetice**
- 8/ **úpadek ducha hry** opírající se o dodržování pravidel
- 9/ vychvalující týmovou práci, ale ukotvený v hluboce **anti-sociálních impulsech**
- 10/ **velmi nenasytný, majetnický**, toužící po bezprostřední gratifikaci

- Narcistické Já je konstruováno pouze na základě **reflexe získané druhými.**

- Přes nezřídcké iluze omnipotence, **závisí Narcis na druhých, na jejich hodnocení, na tom jak potvrzují jeho sebepojetí**

- Nemůže žít bez obdivu publika. **Jeho zřetelná svoboda od rodiny a institucionálních omezení mu nedává svobodu, aby stál sám.**

- Naopak vyvolává v něm **pocit nebezpečí, které překonává tím, že odráží své grandiosní Já v pozornosti druhých**

- **Vyhledávání celebrit, silná identifikace s nimi, parazitování na jejich moci a charismatu**

Patologický narcismus se v tomto pojetí jeví jako **sociální a kulturní fenomén.**

Ze socio-kulturního hlediska je tak narcismus typem sociální nemoci, kterou posilují i masová média

Lasch spojuje rysy narcistické osobnosti jednak s:

1/ USURPOVÁNÍ RODIČOVSKÉ AUTORITY MÉDII A ŠKOLOU.

V moderní společnosti **ztrácí rodina své základní produkční funkce**, a to dokonce i v tak základních definičních znacích rodiny jakými je výchova dětí, která je stále více podrobována hodnocení expertů. Dochází k atrofii tradiční sebenápomocné kompetence, která měla každodenní povahu.

- **Jedinec se tak pomalu stává závislým na státu, korporacích či širší byrokracii.**

- **Narcismus reprezentuje psychickou formu této závislosti.**

- Klíčové **příčiny lze zachytit v rodině**, která reaguje na měnící módy produkce, která **vytahuje otce z domovů a snižuje tak roli, kterou hrají v životě dětí.**

Selhání rodičovské autority odráží kolaps starých impulzů kontroly a přechod od:

A/ společnosti **SEBEKONTROLY** (Superego)

B/ ke společnosti **bezbřehého HÉDONISMU** (Id).

Úpadek rodičovské autority znamená úpadek Superega ve společnosti jako takové. Selhání rodičů ovšem neznamená, že dítě vyrůstá bez rodičů, ale naopak vede:

1/ k posílení rozvoje přísného trestajícího superega, které vychází z archaických obrazů rodičů spojené s grandiózními sebeobrazy.

2/ v této situaci sestává Superego z rodičovských introjektů místo z identifikací.

3/ takové Superego trestá ego, když neodpovídá jeho standardům.

Zuřivost s jakou trestá superego ego ukazuje, že čerpá svou energii z agresivních pudů v Id.

ÚPADEK RODIČOVSKÉ AUTORITY A VNĚJŠÍCH SANKCÍ AUTORITY PARADOXNĚ POSILUJE AGRESIVNÍ, DIKTÁTORSKÉ ELEMENTY SUPEREGA.

Úpadek superega v permissivní společnosti můžeme vést k tvorbě **NOVÉHO SUPEREGA**, ve kterém dominují archaické elementy. Sociální změny, které zkomplikovaly dětem přijmout rodičovskou autoritu **nezrušili superego, ale posílili alianci Superega s Tanatem**. Rodičovská rezignace na autoritu spíše intensifikuje než změkčuje dětský strach z trestu.)

ABSENCE EMPATIE.

Pozornost je zde mělká. Jde o kombinaci emocionálního stažení a **přesvědčování dítěte o jeho privilegované pozici v rodině**. To je výchozí předpoklad vzniku narcistické osobnosti, kořenící v rodinné struktuře, která se obrátila k sobě a snaží se uhájit sebe sama před tlakem hrozivého světa sociálně-ekonomických tlaků k vytváření fasády soudržnosti.

3/ ORGANIZACI PRÁCE ČI ZPŮSOB JAK JE HONOCENA PRACOVNÍ VÝKONNOST.

V moderních byrokraciích má práce defacto abstraktní hodnotu, která je oddělena od vlastní pracovní činnosti. Extrémní individualismus, filosofie výkonu posiluje rozvoj narcistní osobnosti. V práci není narcistní osobnost zaměřena na vlastní tvorbu, ale jen na **viditelný úspěch.**

4/ SOUČASNÁ SPOLEČNOST JE OVLÁDÁNA TERAPEUTICKOU SENSIBILITOU

Zájmem o zdraví vede k tomu, že se lidé stále na sobě sledují znaky duševní nebo fyzické nemoci. Nahrává tomu skutečnost, že se moderní život odehrává stále více na televizních obrazovkách či stránkách časopisů. Tyto obrazy zastupují realitu a lidé vidí sebe sama jako jejich odraz. **Nemoc a její léčení** je nejen velmi oblíbeným tématem fikcí i non-fikcí, ale tvoří jeden z nejefektivnějších reklamních segmentů.

Současná atmosféra je terapeutická. Individua netouží po individuálním vykoupení, spasení, ani po příchodu zlatého věku, ale hledají spíše chvilkový pocit momentální iluze tělesné a duševní pohody, po pocitu bezpečí (i radikální politické akce mohou fungovat jako terapie).

Vznik tzv. **terapeutické ideologie** poskytuje normativní model psychosociálního vývoje a tak poskytuje širší posílení úzkostného sebezpytu. Ideál normativního vývoje pak vytváří strach z odklonu od normy. Otevřela se cesta člověku psychologickému - jako finálnímu produktu buržoazního individualismu.

4/ VYTĚSNĚNÍ MINULOSTI

Život pro daný okamžik, pro teď a tady. Žít pro sebe tedy ne pro předchůdce ani následníky. Je zde zřejmá ztráta vazby na předchozí generace, historii národa.

- **Narcistní osobnost se nezajímá ani o budoucnost,** a to částečně proto, že jej **nezajímá minulost.**
- Jen **obtížně vytváří příjemné asociace s tím co se týkalo jeho dřívějšího života,** který vždy přináší **smutek a bolest.** Ti, kteří nejsou

schopni vrátit se ve vzpomínkách k těmto milovaným vztahům velmi trpí.

- **Náš indiferentní pocit vůči minulosti, které nezřídka nabývá povahu hostility a odmítnutí je defacto dokladem kolapsu této kultury.**
- VÝUKA DĚJEPISU podle převažujícího vzorce **povrchního vyhlášení budoucnosti je důsledkem narcistického ovládnutí psyché** a je důsledkem naší **neschopnosti ukotvit naše zkušenosti.** **NEJVĚTŠÍ ČECH**

5/ RACIONALIZACE VNITŘNÍHO ŽIVOTA

kteřá je doprovázená falešnými sliby osobního naplnění. Devatenácté století bylo ve vyspělých zemích dokonaným, i když křehkým **triumfem represe,** respektive požadavků průmyslové společnosti na Id.

Současný narcismus má **jakousi povrchní podobnost s imperiálním self** (tak velebeným v anglosaské literatuře 19 st.).

Jde o sebezahleděnost, velkolepé iluze o sobě a svém poslání.

PODOBNOST:

a/ pro silného individualistu

je svět prázdnou divočinou, kterou je třeba formovat podle svého.

b/ pro narcistní osobnost je svět

ZRCADLEM, VE KTERÉM SE JEHO/JEJÍ VELKOLEPOST ODRÁŽÍ

Jako reakce na tuto represivní změnu vzniká **nový typ sociálního individua pro které je charakteristický obranný mechanismus „STAŽENÍ SE“** z této represivní krajiny jako únik od rutiny (*Emma Bovaryová prototypický konzument masové kultury stále sní a její sny sdílí miliony a posilují tak své neuspokojení se svou prací a sociální rutinou*“).

A/ Přizpůsobení se rutinním činnostem je stále obtížnějším. Moderní průmysl připoutává jedince k pracovnímu místu a omezuje jeho intelekt.

B/ Masová kultura romantického úniku kompenzuje tuto represivní nevolnost vizemi překračujícími emocionální a imaginativní kapacitu a podílí se tak na širší devalvaci rutiny.

C/ Neslučitelnost romance a reality dává vzniknout „ironickému stažení“, které otupuje, ale také mrzačí vůli měnit sociální podmínky, a to i v nejmenších detailech.

Návrat k barbarství současná individua ohrožuje tak málo, že touží po silnější instinktuální existenci. Lidé si stěžují, že nejsou schopni cítit.

A tak omezují Super-ego a pokoušejí se probudit umlčené smysly.

A/ Vnějškově mírní, zdvořilí, ale vnitřně napjatí. Přehuštěná a byrokratická masová společnost jim v této situaci poskytuje jen pár příležitostí jak si ulevit.

B/ Nárůst byrokracie oslabuje sociální Superego, respektive eroduje všechny formy patriarchální autority. Otcové, kazatelé a učitelé jsou vytěšňováni ze svých pozic. Úpadek institucionální autority v extrémně prostupné společnosti ovšem neznamena úpadek superega na individuální úrovni.

Místo toho posiluje růst trestajícího superega, které odvozuje většinu své energie, při absenci autoritativních sociálně prohibitivních bariér, z agresivních impulzů id.

Jak autority v moderní společnosti ztrácejí svou pozici superego se v individuích stále více sytí z dětských primitivních fantaziích o rodičích spíše než z internalizovaného ego ideálu.

III. GRANDIOSITA, PRAVÉ A FALEŠNÉ JÁ

Později propracovali kompaktní teorie narcismu zejména H.Kohut a D.Winicott, který postuloval existenci pravého a falešného Já.

Jádrem narcismu je grandiosita, která stojí v základech Já a Self. Na počátku vývoje dítěte je grandiosita přirozená, která souvisí s primárním, přirozeným narcismem dítěte. Z grandiosity plyne pocit omnipotence. Grandiosita je specifickou obranou.

Normálně se mezi matkou a dítětem odehrává následující interakce: dítě má nějaké prožitky, ponejvíce zprvu tělesné - hlad, žízeň, apod. Křičí a pláče, čímž vyzývá matku, aby tyto potřeby uspokojila. Matka (ovšem dle Winicotta jen "dosti dobrá matka" -

good enough mother – tj. matka, která je k dispozici vždy, ale jen tehdy, když je to vývojově prospěšné) projevy dítěte registruje, správně je interpretuje a správně reaguje na dětské projevy tím, že jeho potřeby v "optimální míře" uspokojí.

To, co dítě produkuje, jsou projevy jeho **pravého Já (true Self**, dle Winnicotta „ničím nezkráslené, nezfalšované prvotní projevy dítěte“). Znamená to, že dítě svým pravým Já zapůsobí na matku (**Self-objekt**) a matka adekvátně odpoví. **Z tohoto základního komunikačního vzorce vyrůstá dětská grandiosita, totiž pocit podložený zkušeností s matkou, že matka je tu pro ně, proto, aby uspokojovala jeho potřeby. Matka zařídí vše, co dítě dá najevo. Dítě cítí svou omnipotenci.** Jsou tu ale dva problémy:

1. „Dosti dobrá matka“ je ta, která musí být ale schopna poskytnout dítěti i **adekvátní deziluzi** tam, kde je to vývojově prospěšné“.
2. **Žádná matka není trvale "dosti dobrá", i dobré matky mají své výkyvy.**

V praxi je tomu tak, že dříve či později ve vývoji dítěte začne **přibývat situací, kdy se dítě musí přizpůsobovat matce a tím je tlačeno k nutnosti vyvinout adaptivní strategie, kterými změněné situaci lze čelit.** Poznává, že s pravým Já nevystačí - prostě nelze jednoduše projevat navenek své potřeby a očekávat, že budou vždy a pokud možno hned uspokojeny. **Matčino „selhávání“ startuje formování falešného Já (false Self).** Pod tlakem nutnosti se dítě mění, vyvíjí, adaptuje. **Já se štěpí na pravé a falešné.**

V **praktikující fázi** (dle Mahlerové) dítě **prožívá kulminaci grandiosních pocitů:** objevilo své **motorické schopnosti** - všude vleze, všechno mačká, zkoumá, otevírá všechny zásuvky co jich doma je. Enormně se zvýšil jeho akční radius a je fascinováno možnostmi lokomoce. Je odvážné, padá, vstává a - nepláče. Stále něco procvičuje (praktikuje). **A paralelně s tím probíhá popírání vlastních nedostatků a omezeností.**

Podle **M. Mahlerové** a **F. Peyna** dítě procházející

SEPARAČNĚ-INDIVIDUAČNÍM obdobím má dva zčásti oddělitelné úkoly:

- „separovat se“
- "individuovat se"

Separace znamená:

- vymanit se ze symbiózy
- ohraničit své Já
- vytvořit si nezávislost na objektech

Individuace znamená:

- budovat osobnostní struktury.

Podmínkou pro dobrý průběh separace je dobře probíhající proces individuace. Podmínkou pro dobrou individuaci je úspěšný průběh separace.

Narcistická osobnost se vyvíjí takto: rodiče podporují individuaci, ale nepodporují (brzdí) separaci.

To znamená:

Rodiče chtějí mít dítě chytré, lepší než ostatní děti, "mimořádné", ale ne svobodné, samostatné, separované. Vedou dítě k tomu, aby podávalo výkon, aby svou výjimečností, "skvělostí" rodiče uspokojovalo (hojilo jejich vlastní rány), ale má na nich zůstat vázané.

IV. PATOLOGICKÝ NARCISMUS - GRANDIOSITA

Dítě vyrůstá v zajetí axiomu : " je třeba růst a vyvíjet se". Současně k tomuto přesvědčení přistupuje ještě další: „růst a vyvíjet se je bezpečné jen tehdy, když vše, co se naučíš, co rozvineš bude ve vztahu k mateřskému objektu". Každá matka dává dítěti ve větší či menší instrukci tohoto typu na počátku jeho vývoje - a dosti dobrá matka z ní pak krok za krokem ustupuje.

Matka, která dává tuto patologickou instrukci zvláště výrazně najevo a pak u ní v dalším vývoji dítěte setrvává, chápe dítě jako rozšíření vlastního Já. Matka podporuje vývoj dítěte pouze v určitém směru, který je významný pro rozšíření jí samé. Podporuje jeho skvělost, krásu, výjimečnost - podporuje jeho falešné Já.

Pravé Já dítěte je pro ni nebezpečné, protože umožnit dítěti rozvoj pravého Já znamená umožnit mu separaci.

Současně ale platí, že dítě bržděné v separaci se chová závisle. To matka vnímá jako jeho slabou stránku, není schopna ji přijmout, vnímá jeho závislost jako nadměrnou a snaží se o změnu. Snaží se přesvědčit dítě, aby bylo méně závislé (*říká mu, aby více chodilo ven, aby si více hrálo s kamarády, aby bylo nezávislejší a samostatnější, aby se více orientovalo na dětský kolektiv než na ni*).

To je pro dítě těžká situace:

- na jedné straně (nevědomě) matka posiluje závislost dítěte na sobě,
- na druhé (více vědomé rovině) jej chce mít nezávislým.

Obojí nelze.

"Závislost" ale není jediná slabost, kterou matka špatně toleruje. Je tu také "bolest" (matka říká dítěti, že nesmí plakat, když cítí bolest, „takové velké = skvělé děti přece nepláčou“). Dále je tu „zranitelnost“ (zranitelnost dítěte je matčinou vlastní zranitelností). Matka je zranitelností dítěte zneklidněna, znejistěna, může ji **negovat, přehlížet, může ji odmítat** ("nebreč, ty babo"), může dítě **kritizovat, vytýkat a vyhrožovat** („když budeš pořád brečet, nebudeš nikdy jako táta“).

Odmítání dětských slabostí představuje **ohromný tlak na dítě, žene je k předčasné dospělosti, (POSTARŠOVÁNÍ DĚTÍ)**.

Dítě se pseudoseparuje z nutnosti **nebýt závislé, nebýt snadno zranitelné, nebýt prostě "dítě"**, protože takové jej matka odmítá přijmout. Vzkličí v něm patogenní axiom - **"mám-li být přijato, musím se přestat chovat jako dítě a musím být jako dospělý"**.

Toto popření dětských principů, tato **pseudoseparace** vede k **rozvoji grandiosity**. Její podstatou je popření závislosti na rodičích, **postavení se do umělé (vnucené) role nezávislého, samostatného tvora**.

Grandiosita jakožto **popření závislosti na rodičích a uměle vytvořená role nezávislého funguje jako obrana proti vstupu rodičů do světa dítěte**. Rodiče grandiosní dítě uspokojují, podporují je, podporují jeho pseudoseparovanost. Je třeba mít ale na paměti, že u dítěte došlo pouze k **popření potřeb závislosti a zranitelnosti (slabosti)**, že tyto potřeby ve skutečně nebyly uspokojeny.

Dítě, které se cítí ohroženo svými **vlastními agresivními pocity**, které **projektuje do druhých a internalizuje je jako vnitřní monstra**, se je **pokouší kompenzovat fantaziemi bohatství, krásy a omnipotence**. Tyto fantazie společně s internalizovanými obrazy dobrých rodičů, kterými se pokouší bránit se stávají jádrem grandiozního self. Jakýmsi druhem **slepého optimismu, který chrání narcistické dítě od nebezpečí v něm i okolo něj**. Zvláště od závislosti na druhých, kteří jsou vnímáni jako nezávislí. Obrazy dobrého self jsou **užity jako forma obrany**. **Tak se rodí megalomanický ideál sebepojetí.**

Narcistická osobnost projikuje to, co nemůže mít ve svém vnitřním psychickém prostoru, to, co je zapovězené, tedy závislost, slabost, zranitelnost.

Musí s nimi ven: „*jen já jsem tak skvělý, ti ostatní jsou slabí, bezmocní, závislí - tj. také bezcenní, devalvovaní*“.

U narcistických osobnosti nabývá tato potřeba **vymést z nitra tyto nepřijatelné představy**, potřeba projekce (a devalvace druhých) ohromné síly a projevuje se s až **obsedantní úporností**. Aby si **uchovala grandiositu**, musí osobnost

PROJIKOVAT SVŮJ STÍN DO DRUHÝCH

- oni jsou pak neschopní, slabí, zranitelní.

Obsedantní osobnosti jsou charakteristické svou grandiositou a potřebou projikovat. Ono období, kdy dítě formuje grandiosní obrany, je také obdobím, v němž se formují obsedantní rysy osobnosti.

Obsedantní osobnost se vytváří pod vlivem základní filosofie: „musím spoléhat na sebe (ovšem při nutnosti kontroly), protože druzí jsou neschopní a nespolehliví“.

To, že matka odmítá slabosti dítěte reprezentuje masivně anální, perfekcionistické chování – „nemohu přijmout u svého dítěte to špatné, je třeba vše slabé, špatné vyloučit, vymést, eliminovat“. Toto chování představuje **vzorce, jimiž jsou formovány narcističtí jedinci**. Nicméně jsou některé děti se zvláštní dispozicí k narcismu:

- děti krásné
- děti velmi rychle se vyvíjející
- děti s neobvyklým nadáním

- děti se schopností vystihnout a porozumět interpersonálním zprávám a zákonitostem interpersonálních vztahů (**se zvláštním nadáním pro komunikaci**)

Dále existují některé další disponující faktory, např. **smrt jednoho z rodičů**. To je silný akcelerační podnět. Dítě musí vývojově akcelrovat, aby se situací vyrovnalo a mohlo znovu adekvátně fungovat v nové situaci. **Toto vyrovnání se pravidelně zahrnuje dosažení vyšší úrovně separace.**

Narcistická dětská osobnost je zjevná již ve 3-4 letech:

- musí být vždy po jeho
- chce být středem pozornosti
- při frustraci, neuspokojení projevuje narcistický vztek
- ničí to, co ji frustruje
- snaží se manipulovat druhými
- snaží se ovládat rodinu, domácnost
- zdrojem uklidnění a slasti je mu narcistická satisfakce

V rodině pak může fungovat takovéto uspořádání: vytvoří se **koalice matka + syn**. Otec je oběma členy koalice devalvován. Otec se staví proti synovi a potlačuje jej. Matka syna brání. Otec se staví proti matce. Syn si vytváří představu, že soutěživé a asertivní chování poškozuje matku případně oba rodiče. Objevuje se vina za prosazující se chování. To vede k selhání, stažení se a event. i **poškozování sebe - "selhávání úspěšných", sebevražednost úspěšných, fobie z úspěchu, chronický alkoholismus.**

Úřaduje zde **přísné, punitivní Superego**, represivní a kontrolující projevy Superega masochismu se vztahem k fantazii, že dítě poškodilo rodiče.

Chování a problémy narcistických dětí v rodině:

- arogantní solitér
- šašek třídy
- odmítání školy
- premiant

Vždy je to grandiosní pozice ať v kladném nebo v záporném smyslu. Je to vždy "výjimka z pravidla", "miláček učitelů či spolužáků", ten, komu je věnována pozornost, ten, kdo musí mít vždy pravdu nebo poslední slovo. Stále hledají něco, co je výjimkou z pravidel - zvláštní termín u zkoušek apod.

Na druhé straně se narcistické dítě může jevit jako nejistý trémista, jako plaché dítě v situacích, v nichž by mohlo selhat a jeho grandiosní plášť by dostal trhlinu.

Narcistický stav je tak spojen s bezpečím - člověk se prožívá jako úspěšný, tělo je skvělé, mozek pracuje. **Tento pocit je ale stále atakován pronikáním vetřelců, pocitů nedostačivosti. Kromě narcistických kompenzací dítě produkuje ještě další kompenzační manévr - vytváří **ideální Já**. Ideální Já se rozvíjí jako reakce na frustrace pocitu omnipotence, na narcistická poranění. Je založeno na představách typu: „jednou budu jako táta - velký, silný...“, „jednou budu jako máma - velká, krásná...“ **REKLAMA** (chtěla bych být krásná jako maminka), " *ted' jsem selhal, ale jednou budu lepší než druzí*", " *ted' mi to nevyšlo, ale jednou to zvládnou*".**

Narcistická symptomatologie je **symptomatologií všedního dne**. Lze ji nalézt u každého neurotika a u značné části normální populace.

Narcistické symptomy samy o sobě nejsou problémem, problémem se stává narcismus až ve své vyhrocené podobě, kdy se stává **narcismem patologickým**. Flagrantní narcismus je pravidlem u úspěšných lidí, u filmových hvězd. Když se jim nepovede role, ale ještě více, když je přestanou obsazovat do rolí, pak dekompenzují a unikají k alkoholu a lékům.

Organizace obran těchto pacientů je obecně velmi podobná organizaci obran hraniční osobnosti. Pacienti mají převahu primitivních obranných mechanismů: **popření, projektivní identifikace, omnipotence a primitivní idealizace**. **Vysoce inteligentní jedinci s touto osobnostní strukturou se mohou projevit v oblasti svého zájmu jako velmi kreativní: narcistické osobnosti lze často nalézt na místech vedoucích průmyslových organizací a akademických institucí, také mohou být vynikajícími tvůrci v určité umělecké oblasti**. Avšak pozorné sledování jejich produktivity po delší časové období poskytne **důkaz o povrchnosti a přelétavosti v práci, o nedostatku hloubky, a eventuálně odhaluje pod třpytivým povrchem prázdnotu**. **Velmi často to jsou "slibní" géniové, kteří pak překvapí druhé banalitou svého vývoje**. Jsou také schopni použít sebekontrolu v situacích navozujících úzkost, což může na první pohled vypadat jako dobrá tolerance úzkosti, avšak analytická **explorace ukazuje, že jejich tolerance úzkosti je získávána na úkor rostoucích narcistických fantazií a stažení se do "okázalé izolace"**. Tato tolerance úzkosti neodráží skutečnou schopnost vyrovnat se s narušenou realitou.

SHRNUTÍ

V. NARCISMUS, POZDNĚ-MODERNÍ SPOLEČNOST A MÉDIA

Lasch líčí narcismus jako kulturní fenomén. De facto pracuje s narcismem prostřednictvím metafory **sebevhlčení**.

Podobně i Richard Sennet vidí narcismus jako poruchu, jež je **symptomatická pro moderní společnost**. Proto hovoří o **narcistické společnosti**. Klíčovou charakteristikou zde představuje **neschopnost**

oddělit Já od světa. Já je v moderní společnosti bezhraničné. Dochází zde k sebeabsorbci, která „chrání“ jedince před porozuměním, co je vnitřní a co vnější doména self.

Vlastní sebe-gratifikace paradoxně blokuje její naplnění. Narcismus způsobuje, že jedinec cítí v okamžiku vlastní gratifikace, že není dosaženo toho po čem toužil. Narcistní osobnost je neschopna dosáhnout čehosi nového, jelikož vše vidí v termínech již existujícího self. Narcistní osobnost se cítí prázdná, jelikož touhu nikdy nenásleduje skutečné uspokojení. Narcis je zbaven schopnosti hrát si.

Vychází přitom z koncepce sekundárního narcismu jako inkorporace grandiózních objektových obrazů jako obrany proti úzkosti a vině. Je zde nejasná hranice mezi self a světem objektů. Sekundární narcismus se pokouší kompenzovat bolest zapříčiněnou objektem lásky a utlumit hněv vůči těm, kdo neodpovídají bezprostředně na jeho potřeby.

O patologickém narcismu můžeme samozřejmě hovořit až v té době, kdy se ego rozvinulo do té míry, aby rozlišovalo mezi sebou a okolím. Pokud dítě pociťuje toto separační trauma se speciální intenzitou pokouší se znovu vytvořit dřívější vztahy vytvořením fantazie své omnipotentní matky a otce, které splývají s obrazy jeho self.

Jak lze narcistní osobnost charakterizovat?

1/ Hlavními rysy narcistických osobností jsou extrémní sebestřednost, nápadná absence zájmu a empatie vůči druhým, povýšenost, kontrolující chování tedy produkty tzv. **GRANDIOSITY** tedy obranného kompenzačního mechanismu, který umožňuje prostřednictvím fantazií kompenzovat hlubinný pocit vlastní nedostatečnosti. **Materiál pro tyto fantazie poskytují stále více masová média**

2/ Silné vědomé pocity nejistoty a méněcennosti, střídají pocity velikosti a omnipotentní fantazie. Značné zaujetí **fantaziemi o vlastním úspěchu, moci, vlastní skvělosti, kráse nebo ideální lásce.** **MEDIÁLNÍ OBRAZY**

3/ přesvědčení, že je zvláštní a jedinečný a že může být ve spojení opět pouze jen se zvláštními a výjimečnými či vysoce postavenými lidmi nebo institucemi. Potřeba nekonečného obdivu. Svě sebezpojetí **povyšuje příslušností k silným, obdivovaným osobnostem.** Nezřídka fiktivním. **/HVĚZDY, CELEBRITY/**

4/ Má sklon idealizovat si některé lidi **/NARCISTICKÁ IDEALIZACE/**, od **kterých očekávají narcistická uspokojení** a naproti tomu **opovrhovat těmi, od kterých nic neočekávají** (často jejich dřívější idoly).

Např. **atentátník vytváří se svou obětí smrtelnou intimitu.** Sleduje její pohyby **přimkne se k ní jako ke stoupající hvězdě.** Masové reklamní kampaně tak posilují tuto identifikaci. **Atentát se tak sám stává formou spektaklu a intimní život útočníka se stává součástí stejného světa populární zábavy jako jsou privátní životy jeho obětí.**/případ **LENNONOVY VRAŽDY/**

5/ Neschopnost být sám. Neschopnost **přežívat jako nezávislé individuum.** Je závislý na druhých, kteří mu poskytují potvrzení a obdiv. Musí se přimknout k druhému, žije téměř **parazitní život.** Ve svých osobních vztazích **závisí na obdivu nebo strachu, které vyvolává v druhých jako „vítěz“.** **/PARASOCIÁLNÍ INTERAKCE/**

6/ Má strach z emocionální závislosti, a tak své vztahy manipuluje využívá druhé, jeho vztahy jsou umělé, mělké a hluboce vnitřně neuspokojivé. **Vyhýbají se intenzivním vztahům.** (na počátku jsou orální deprivace v preoidipálním stádiu vývoje) **/kompenzaci poskytují mělké mediální identifikace/**

7/ Nejenže **postrádají citovou hloubku a selhávají v porozumění komplexním emocím ostatních lidí, ale také nedokáží diferencovat svoje vlastní pocity.** Zvláště **postrádají skutečné pocity smutku, postrádají schopnost truchlit. Chybí schopnost empatie, vžít se do pocitů a potřeb druhých lidí.** Jejich **neschopnost prožít depresivní reakce je základním rysem jejich osobnosti.** Když jsou opuštěni nebo zklamáni druhými lidmi, mohou navenek vypadat jako depresivní, ale při bližším zkoumání nalezneme spíš vztek a **rozmrzelost, naplněné přáním pomsty, než skutečný smutek nad ztrátou osoby, které si vážili.** Jejich emoce rychle vzplanou a následně se rozptýlí **/MEDIÁLNÍ KMITOVÁ EMOCIONALITA/**

8/ Současně vytvářejí fantazie omnipotence a silné přesvědčení o možnosti využívat druhé. **Opovrhují těmi, kterými manipulují,** nezajímají je /svou roli zde hrají archaické, punitivní a sadistické elementy převládající v superegu/. **(MÉDII, RESP. CELEBRITAMI MANIPOLOVAT NEMOHOU)**

9/ Jde často o jedince, kteří se **snadno konformizují se sociálními pravidly,** a to více ze strachu z trestu než z pocitu viny. Cítí **malou loyaltitu k institucím, kde pracuje.** Nechává si rád otevřené příležitosti. Je schopen přijímat nové ideje, ale chybí mu přesvědčení. Často se vnímá jako vyděděnec. **Hodnotový systém narcistických osobností je obecně rozrušitelný.** **/MEDIÁLNÍ KOLABORACE, „MEFISTO“ KLAUSE MANNA/**

10/ Hypochondrie a pocity vnitřní prázdnoty. Hrozí se stáří a smrti. **/Mediální kultury mládí/**

11/ Vnitřní svět těchto lidí je velmi málo zalidněn, okupuje jej grandiózní self. **/JSOU SAMI V OBÝVÁKU PŘEPLNĚNÉM MNOŽSTVÍM MĚLKÝCH TELEVIZNÍCH VAZEB/**

12/ Někdy může narcistní osobnost okouzlovat společnost kolem sebe dokonce i svým náhledem do vlastní osobnosti. **/např. TYP: MODERÁTORSKÝ ŠARMÉR či BAVIČ/**

13/ Chybí mu nějaký skutečný intelektuální zájem. Má minimální schopnost sublimace. Chronicky se nudí. **/KONZUMUJE TÍM VÍCE MÉDIA/**

14/ Přes jeho vnitřní problémy disponuje narcistní jedinec vlastnostmi, které jej činí **úspěšným v byrokratických institucích, které se soustřeďují na manipulaci interpersonálních vztahů. Jeho manipulativní schopnosti, schopnost působit přesvědčivě jej předurčují k úspěchu v politických a obchodních organizacích.** Typickou je schopnost **„hrát tzv. nesportovně, ale stále ještě podle pravidel.** Touží po úspěchu v podobě vítězství. Vyvolává dojem, iluzi neomezených možností. **/IDEÁLNÍ CHARAKTERISTIKA PRO MEDIÁLNÍ HVĚZDY VŠEHO TYPU– moderátor, bavič apod./**

15/ NARCISMUS A ZTRÁTA VÍRY V REALITU

Dalším příkladem krize je mechanická reprodukce kultury, bujení vizuálních a audiálních obrazů ve společnosti spektaklu. Žijeme ve víru obrazů a zvuků, které **uvězňují zkušenost.** Kamery, záznamové přístroje nejen přepisují zkušenost, ale změny její kvalitu a **dávají**

modernímu životu podobu dozvukové komory, zrcadlové síni.
Bludiště.

Bušení obrazů **PODEMÍLÁ SMYSL PRO TO CO JE REÁLNÉ.** Realita se jeví stále více jako to co vidíme na televizní obrazovce. **Fotografické zachycení reality nám dává pocit realističnosti našich životů a pomáhají nám rekonstruovat naši osobní historii. (Buržoasní rodiny si pořizovali portrét, aby potvrdili vlastní status, zatímco dnes rodinné album verifikuje individuální existenci).**

SEBEPOZOROVACÍ/HLÍDACÍ FUNKCE KAMERY DEFACTO POSILUJE NARCISTNÍ FUNKCE.

Nový narcismus je posilován **ne vinou**, ale **úzkostí**.

Postupně mizí propast mezi veřejným i privátním životem objevuje se nová povaha společnosti spektaklu **mizí hranice mezi virtuální realitou a životem.** Přemíra spektaklů, cynické vědomí jejich iluzivnosti činí dokonce i děti odolné vůči šoku či překvapení. Extrémně vysoké množství produkovaných iluzí brzo rozbíjí jejich reprezentační moc.

Nový psychologický člověk se neobrací k druhým jako ke své jistotě, ale hledá smysl svého života v situaci, kdy osvobozen od předsudků minulosti pochybuje o realitě své existence.

Iluze reality rozpouští realitu ne v pravém slova smyslu, ale tím že vytváří **pocit jakési indifference.**

Kolaps vlastní ideje reality závislé na rozlišení mezi přirozeným a umělým spouští naprostá indifferenci k její mechanické konstrukci.

Tento vzorec indikuje erozi kapacity přijmout cokoli mimo self. Není prostě otázkou jak se 30 klaunů dostalo do jednoho automobilu.